

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ
ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»**

Кафедра вокально-хорової підготовки

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ»**

*для здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським)
рівнем четвертого року навчання зі спеціальності 014
Середня освіта (Музичне мистецтво)*

УДК [378.147:78.071.1]:371.322:004(075.8)

Рекомендовано до друку вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 14 від 29 травня 2025 р.)

Рецензенти:

Джулай Ганна Андріївна – кандидат філософських наук, Заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри сольного співу Одеської національної музичної академії імені А. Нежданової (м. Одеса).

Толстова Наталія Михайлівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (м. Одеса).

Укладач: Шафарчук Т.Г., старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (м. Одеса).

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Постановка голосу» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня четвертого року навчання за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) : методичні рекомендації Одеса : Університет Ушинського, 2025. 35 с.

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Постановка голосу» містять: загальну інформацію про навчальну дисципліну, теми практичного курсу, питання самостійної роботи, самоперевірки, теми індивідуальних навчально-дослідних завдань.

ЗМІСТ

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	3
2. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА ЗМІСТОМ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
3. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	9
4. ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	10
5. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ.....	25
6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	26
7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	32

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Постановка голосу» передбачена структурно-логічною схемою підготовки бакалавра за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Її вивчення базується на набутих знаннях, навичках, уміннях з дисциплін, що вивчають паралельно: «Історія української музики», «Історія еволюції художніх стилів зарубіжної музики», «Хоровий клас», «Сольфеджіо», «Методичні основи викладання музичного мистецтва в закладах позашкільної освіти», «Основний музичний інструмент», «Психологія творчості».

Дисципліна «Постановка голосу» вивчається у 7-му та 8-му семестрах, на її засвоєння відводиться 2 кредити ЄКТС. Навчальним планом передбачено 30 практичних занять, 22 години самостійної роботи та 8 годин на підготовку індивідуального навчально-творчого завдання. Завершенням курсу є екзамен.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Постановка голосу» є формування в бакалаврів середньої освіти базових навичок вокально-виконавської діяльності у процесі постановки голосу і досягнення єдності вокально-технічної й художньо-виконавської підготовки, усвідомленого ставлення до вокально-педагогічного процесу, а також набуття здатності екстраполювати набуті навички й уміння в майбутній фаховій діяльності.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти у контексті змісту навчальної дисципліни «Постановка голосу» в студентів мають бути сформовані та вдосконалені:

Загальні компетентності:

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 9. Здатність цінувати українську національну культуру, мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної

культурної ідентичності, творчого самовираження.

Спеціальні компетентності:

СК 3.Здатність до самостійного опанування художньо-педагогічним матеріалом, створення власних художньо-педагогічних і виконавських інтерпретацій.

СК 4. Здатність до художньо-педагогічного і виконавського самовдосконалення.

СК 5. Здатність встановлювати емоційний контакт, налагоджувати зворотний зв'язок з аудиторією в процесі художньо-педагогічної інтерпретації мистецького твору.

Внаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти має **знати:**

- специфіку вокально-виконавського мистецтва і художньо-образного змісту вокальних творів
- стильові, жанрові й музично-інтонаційні особливості творів зі шкільного пісенного репертуару;
- головні стилі, жанри та інтонаційно-структурні особливості вокального репертуару майбутніх учителів музичного мистецтва;
- різновиди фонаційно-технічних та вокально-виконавських (художньо-інтерпретаційних) навичок;
- закономірності й методи формування вокально-виконавських навичок;
- вікові особливості розвитку співацького голосу;
- основи гігієни й збереження співацького голосу із врахуванням вікових особливостей учнів;
- методи і вимоги щодо здійснення художньо-образного, виконавського і методико-педагогічного аналізу творів зі шкільного репертуару;
- основи закономірності самоорганізації вокально-навчальної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва;

- критерії оцінювання якості власної вокально-виконавської та презентаційно-методичної діяльності; способи моніторингу й самооцінки процесу й результатів набуття вокально-виконавських навичок, зокрема – творів зі шкільного пісенного репертуару;
- основні тенденції в розвитку сучасного пісенного шкільного репертуару в творчості композиторів різних країн;
- основні особливості методики формування вокальних навичок у школярів в Україні та за кордоном.

Уміти:

- дотримуватися принципів гігієни й збереження співацького голосу;
- володіти базовими виконавсько-технічними й художньо-виразними вокальними навичками на високому професійному рівні;
- виконувати на високому професійному рівні вокальний репертуар, необхідний майбутнім учителям музичного мистецтва в їхній шкільній та позашкільній музично-просвітницькій діяльності;
- володіти навичками стилістично-вірного втілення художньо-образного змісту пісенних творів, доступних сприйняттю школярів різного віку;
- самостійно опановувати вокально-педагогічний матеріал, створювати його художньо-виконавську й методичну інтерпретацію;
- адекватно оцінювати і підвищувати якість своєї підготовки до професійної діяльності й вирішення вокально-освітніх практичних завдань;
- стимулювати вдосконалення національно-культурної самосвідомості учнів у процесі опанування ними українських народних пісень;
- екстраполювати набуті навички вокально-виконавської діяльності у процес їх формування в школярів різного віку.

Внаслідок вивчення навчальної дисципліни «Постановка голосу» мають бути досягнені такі **програмні результати навчання**:

ПРН 2. Грамотно спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, а також іноземною.

ПРН 8. Аналізувати музичні твори композиторів різних епох в контексті еволюції жанрово-стилістичних особливостей музичного мистецтва.

ПРН 10. Використовувати поглиблені когнітивні та практичні спеціалізовані уміння, здійснювати творчо-пошукові дії в процесі створення виконавських і художньо-педагогічних інтерпретаційних концепцій.

ПРН 11. Демонструвати артистизм, виконавську культуру в процесі вокальної інтерпретації музичних творів.

Методи навчання: у процесі викладання навчальної дисципліни передбачено застосування таких освітніх методів: теоретико-інформаційних, аудіально-аналітичних, художньо-комунікативних, пошуково-творчих, самостійно-рефлексивних, контрольно-оцінювальних.

Методи контролю: індивідуальна перевірка практичних завдань, бесіда, дискусія, відеозапис, самооцінка і самокорекція, презентація.

Методи підготовки до практичних занять:

1. Словесні (пояснення, інструктаж, розповідь, бесіда, навчальна дискусія), наочні (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження), практичні.
2. Репродуктивні й пошукові;
3. Керованого і самокерованого навчання.

2. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА ЗМІСТОМ ДИСЦИПЛІНИ

Для самостійної роботи з дисципліни «Постановка голосу» передбачено 22 години теоретичної та практичної підготовки, яка передбачає уміння працювати з науково-інформаційними джерелами, аналізувати і застосовувати в практичній діяльності набуті теоретичні знання.

Підготовка до створення власних художньо-педагогічних інтерпретацій вокального твору передбачає проникнення у духовну атмосферу епохи, в якій творив композитор, усвідомлення особливостей художнього стилю, творчого напрямку, індивідуальності автора, отримання загального поняття художньої суті музичного твору, жанрового характеру, настрою музики, його форми, а також формування власного емоційного уявлення художніх образів та вироблення загальної концепції задуму виконання.

Підвищенню ефективності освоєння вокального репертуару має сприяти дотримання в роботі над ним певних етапів. Зазначимо їх:

1. Підготовчий етап. Безпосередньому вивченню твору має передувати уважне ознайомлення з головними рисами музичної епохи, співвідношенням літературного тексту та його інтонаційно-музичним втіленням композитором, аналіз головних засобів музичної мови – мелодії, гармонії, ладу, ритму, форми твору, засобів музичної виразності, виявлення технічних труднощів. Завдяки цьому у студента виникає уявлення про художні й технічно-виконавські особливості твору та завдання, які він має вирішувати у процесі його розучування. У роботі з твором на іноземній мові важливим є детальне ознайомлення з його перекладом: як під-строковим, так і літературним.

Велику увагу на цьому етапі слід приділяти прослуховуванню твору у виконанні різних співаків. На початку це мають бути, переважно, виконання знаними виконавцями-інтерпретаторами, порівняння яких дає змогу створити більш глибоке уявлення про особливості його вокально-художнього втілення. Пізніше доцільним стає прослуховування та критичний аналіз записів твору у виконанні співаків-початківців та власного виконання.

2. Головний етап починається з роботи над практичним осягненням музичного тексту, що вимагає уваги до виявлення й втілення структурних, ритмічних, інтонаційних, гармонійних особливостей твору. Крім того, слід зосередити увагу не тільки на музичному, а і на поетичному тексті: під час уточнення особливостей інтонування, фразування, слід звертати увагу на сенс кожного слова, фрази, на емоційні відтінки мови, які виражені розділовими знаками, наголосом, акцентами, інтонаційними паузами, динамікою у вираженні кульмінації.

Особлива увага в розучуванні твору на іноземній мові має надаватись вимові, артикуляційній техніці, яка суттєво відрізняється від артикуляції в рідній мові. Оволодіння технікою співу на іноземній мові вимагає знання основ орфоепії та усвідомлення особливостей типових артикуляційних прийомів, які необхідно застосовувати у процесі співу. Завдання полягає у психологічній підготовці студента до необхідності концентровано й наполегливо оволодівати незвичними прийомами співу, а також у самому процесі формування навичок роботи губ, язика.

Слід також навчитись виразному читанню поетичного тексту твору, зробити його змістовний аналіз, виявити особливості пунктуації, яка несе в собі художню та логіко-граматичну функцію, що допоможе виконавцю вірно вибрати засоби інтерпретаційно-інтонаційного характеру (засоби агогіки, ступінь яскравості наголосу, особливості динамічного розгортання твору тощо). Завдяки цьому будуть враховуватись і

специфічні лінгвістичні особливості іноземної мови, наприклад – особливості інтонування фраз, що відрізняються в залежності від комунікативної установи – питальної, окличної, оповідної.

3. Етап втілення художнього образу починається, коли засвоєні всі деталі і тонкощі музичного тексту, усвідомлено динаміку музичного й вокально-інтонаційного розвитку.

У цей період доцільним є випробовування різних варіантів інтерпретації твору, його виконання у різних темпах, з різною мірою вираження динаміки кульмінацій, особливостей фразування мотивів тощо. Важливо, щоб студент самостійно оцінював отримані результати та включався у виконавсько-пошукову діяльність, виходячи з завдання відповідності свого виконання стилю й художньому задуму автора.

Важливим цей період є досягнення психологічної впевненості відчуття, що студент володіє всіма технічними прийомами, які надають можливість донести до слухачів художню ідею твору, духовний світ композитора, пропущений через почуття й майстерність співака.

3. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин
7 семестр		
1	Формування здатності цінувати українську національну культуру. Виконання вокального твору (народна пісня в авторській обробці).	3
2	Самостійне створення власних художньо-педагогічних інтерпретацій. Методико-педагогічний аналіз вокального твору (народної пісні).	4
3	Вираження національної культурної ідентичності: опанування і виконання романсу сучасного українського композитора.	4
4	Репетиційна робота: підготовка до сценічного виконання вокальних творів; встановлення емоційного контакту,	4

	налагодження зворотного зв'язку з аудиторією в процесі художньо-педагогічної інтерпретації.	
	Всього за 7 семестр:	15
8 семестр		
5	Опанування вокальних творів західно-європейських композиторів XVII-XX століть.	3
6	Самостійне опанування художньо-педагогічним матеріалом: вокальний твір з репертуару учнів 5-8 класів основної школи.	4
7	Художньо-педагогічне самовдосконалення. Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до формування в учнів вокально-виконавських вмінь.	4
8	Репетиційна робота: підготовка до сценічного виконання вокальних творів, встановлення емоційного контакту, налагодження зворотного зв'язку з аудиторією в процесі художньо-педагогічної інтерпретації.	4
	Всього за 8 семестр:	15
	ВСЬОГО ГОДИН:	30

4. ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Формування здатності цінувати українську національну культуру. Виконання вокального твору (народна пісня в авторській обробці).

Одною з складових цілей вокальної підготовки майбутніх фахівців є: формування розуміння, поваги, любові до національних культурних цінностей українського та світового вокального мистецтва; розвиток вокально-художньої майстерності, виконавських та художньо-творчих здібностей; формування розуміння психологічних та біофізичних механізмів співацького процесу; встановлення стійких критеріїв якості співу і співацької майстерності; розвиток активного вокального слуху; удосконалення вокально-технічних та артистичних навичок; формування знань з основ методики формування, розвитку та охорони співацького голосу; підготовка до самостійного підвищення вокально-педагогічної

кваліфікації в умовах практичної діяльності.

Завданням вокальної підготовки є:

1. Опанування вокальних творів українських та зарубіжних композиторів, народних пісень.
2. Готовність емоційно, бездоганно фонаційно-технічно виконати вокальний твір і дати аналіз власного виконання.
3. Уміння фахівців застосовувати набуті професійно-педагогічні навички на заняттях з учнями в загальноосвітніх навчальних закладах.
4. Уміння фахівців діагностувати голосові здібності учнів, підбирати музичний матеріал згідно вікових можливостей голосового апарату і ступеню його розвитку, а також враховуючи індивідуальну особистість.

Культу́ра (лат. cultura — «обробіток», «обробляти») — сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; історично набутий набір правил усередині соціуму для його збереження та гармонізації.

Поняття **культура** об'єднує в собі науку і освіту, мистецтво, мораль, уклад життя та світогляд.

Феномен культури можна визначити як творчу діяльність людей і сукупність матеріальних та духовних цінностей, вироблених людством у процесі історії, а також взаємовідносини, що склалися в процесі розподілу культурних надбань.

Алгоритм опанування народної пісні в авторській обробці:

1. Познайомитись з творчістю композитора, автора обробки народної пісні.
2. Виконати історико-стилістичний та літературно-художній аналіз авторської обробки пісні.
3. Визначити музичну форму авторської обробки пісні.

4. Визначити тональність, розмір, темп авторської обробки народної пісні.
5. Здійснити аналіз складності та особливостей вокальної партії: проаналізувати теситурні умови, визначити діапазон, особливості мелодики, штрихів, інтонаційні труднощі, наявність стрибків, альтерацій та інших особливостей вокальної лінії авторської обробки народної пісні.
6. Визначити: фразування, дихання, цезури, кульмінації.
7. Опанувати вокальну партію.
8. Здійснити виконавський аналіз твору.
9. Відпрацювати фонаційно-технічні складності
10. Зробити відеозапис власного виконання, здійснити його аналіз.

контрольні запитання:

- Дати визначення поняття «культура».
- Що є підґрунтям для національної культури?
- Провести аналіз жанрово-стильових особливостей авторської обробки народної пісні з власного репертуару, її фактури, інтонаційних особливостей мелодії, вокально-технічних складностей.
- Визначити фонаційно-технічні складності народної пісні з власного репертуару і запропонувати фонаційні вправи для їх подолання.

Тема 2. Самостійне створення власних художньо-педагогічних інтерпретацій. Методико-педагогічний аналіз вокального твору (народної пісні).

Художній образ в мистецтві – це специфічна форма відображення дійсності і вираження думок та почуттів митця, що узагальнено виражена в процесі художньої творчості і характеризується безпосередністю чуттєво-емоційного впливу на суб'єкт сприймання твору; це своєрідна об'єднуюча ланка між реальним світом та його репрезентацією, яка відбувається за законами естетичних перетворень у сприйнятті й переживанні духовних цінностей.

Естетичний зміст музичного образу передається художньою

формою, для створення якої автор використовує комплекс засобів виразності: тембр, інтонація, ритм, артикуляція, динаміка, агогіка тощо;

Інтерпретація – це художнє тлумачення музичного твору в процесі його виконання, активний творчий процес, в якому воля композитора має стати своєю волею інтерпретатора.

Розучування вокального твору з дотриманням орієнтовної послідовності етапів:

- ознайомлення з твором (епоха, стиль, творчість композитора, прослухування в виконанні декількох відомих співаків); формування уявлення про загальний характер твору, особливості акомпанементу;

- визначення темпу, розміру, ладо-тонального розвитку, інтонаційних та ритмічних складностей, структури твору;

- ознайомлення з мелодією (сольфеджування, вокалізація, спів на голосні); уточнення будови мелодії, цезур, типу дихання, засобів фразування;

- робота над артикуляцією, окремими мелодичними фрагментами.

Уточнення засобів виконавчої виразності твору; впевнене виконання по нотах та напам'ять; власне виконання, як донесення художньої ідеї до слухачів, аналіз власного виконання.

Схема методико-педагогічного аналізу народної пісні:

1. Виконати стилістичний та літературно-художній аналіз народної пісні.
2. Визначити музичну форму народної пісні.
3. Визначити тональність, розмір, темп народної пісні.
4. Здійснити аналіз складності та особливостей вокальної партії: проаналізувати теситурні умови, визначити діапазон, особливості мелодики, штрихів, інтонаційні труднощі, наявність стрибків, альтерацій та інших особливостей вокальної лінії народної пісні.
5. Визначити: фразування, дихання, цезури, кульмінації народної пісні.
6. Здійснити виконавський аналіз твору.

Контрольні питання:

- Дати визначення терміну «художній образ»;
- Дати визначення терміну «інтерпретація»;
- Зробити порівняльну характеристику виконання і донесення художнього образу народної пісні декількома співаками;
- Визначити фонаційно-технічні складності народної пісні;
- Підібрати вокальні вправи для подолання і відпрацювання фонаційно-технічних складностей народної пісні;
- Запропонувати власну концепцію художнього виконання народної пісні.

Тема 3. Вираження національної культурної ідентичності: опанування і виконання романсу сучасного українського композитора.

Основною базою у досягненні опанування вокальної техніки співаком, на якій будується його технічна досконалість, є чистота інтонації.

Інтонація – це чітке відтворення висоти звука, що є однією з найголовніших умов вокального виконання й гарного звучання. Чистота співу – це точне і чисте інтонування.

Труднощі в інтонації можуть виникнути при незручному голосоведінні: широкі інтервальні стрибки, часті секунди, хроматизми, пасажі, форшлаги, трелі.

В роботі над чистотою інтонації допомагають наступні прийоми:

- транспонування музичного твору в зручну тональність;
- транспонування важких місць вокальної лінії у зручну тональність і окреме їх технічне відпрацювання;
- спів окремих складових частин вокальної лінії твору по нотах;
- спів без супроводу фортепіано;
- спів *mormorando* (закритим ротом) окремі вправи, складові частини вокального твору;

- спів на mezzo forte (уникати форсованої подачі звуку);
- відпрацювання фонаційно-технічних складностей і прикрас вокального твору в процесі розспівування голосового апарату, доводячи навички до автоматизму;
- застосовувати фонаційно-технічні складності і прикраси в вокальних творах тільки тоді, коли навичка їх співу буде відпрацьована і доведена до автоматизму у фонаційних вправах;

Для побудови власної концепції виконання романсу сучасного українського композитора на художньому рівні буде доцільним запропонувати студенту ознайомитись з романсовою творчістю видатних українських композиторів: М. Лисенко, А. Кос-Анатольський, О. Білаш, Г. Майборода, М. Жербін.

Завдання для контролю:

- Ознайомитись з художньо-виконавською концепцією романсу сучасного українського композитора у інтерпретації видатних митців світового виконавства;
- Ознайомитись з структурою, характером, інтонаційними та фонаційно-технічними складностями романсу сучасного українського композитора;
- Опрацювати поетичний текст: робота над активною дикцією і артикуляцією, визначити драматичні та кульмінаційні моменти;
- Визначити паузи, в яких необхідно брати дихання;
- Підібрати вокальні вправи для відпрацювання фонаційно-технічних складностей та методично обґрунтувати їх доцільність;
- Запропонувати власну концепцію виконання;
- Зробити відеозапис виконання;
- Проаналізувати власне виконання і ступінь донесення художнього задуму композитора.

Приклади творів українських композиторів для опрацювання:

Микола Лисенко: Айстри, Безмежнеє поле, Садок вишневий коло

хати, Нічого, нічого.

Анатолій Кос-Анатольський: Де ви, очі?, Ой ти дівчино з горіха зерня, Солов'їний романс.

Олексáндр Білаш: Журавка.

Григорій Майборода: Мальва.

Михайло Жербін: Прелюд вокаліз, Пливе моя душа.

Тема 4. Репетиційна робота: підготовка до сценічного виконання вокальних творів; встановлення емоційного контакту, налагодження зворотного зв'язку з аудиторією в процесі художньо-педагогічної інтерпретації.

Емоційне збудження, без якого неможливо прийти в стан емоційного тону, творчого піднесення, яке залучає слухачів до переживання музичного твору – найважливіша умова для успішного виступу музиканта. У кожного виконавця є власний оптимальний рівень емоційного збудження, що дає змогу найуспішніше реалізовувати творчий задум. Коли емоційне збудження музиканта досягає оптимального рівня, створюються передумови для виникнення особливого стану душі, особливого відчуття творчого піднесення, натхнення.

Підготовка до академічних, концертних, та екзаменаційних виступів має ґрунтуватися на загальних принципах теорії вольової регуляції поведінки в умовах стресових ситуацій, що включає три фази: мотиваційний стан, вольовий стан, післястресовий стан.

Сценічне хвилювання – це психічний стан, що виникає під час встановлення контролю над увагою слухача. На ступінь сценічного хвилювання впливають психологічні та фізіологічні особливості організму співака, власна мотивація, рівень володіння музичним матеріалом і навички вольової саморегуляції.

Під час концертного, екзаменаційного виступу демонструються набуті виконавцем навички втілення художнього образу і фонаційно-

технічної майстерності виконання творів, набувається досвід публічної музикально-артистичної діяльності і формується практичний досвід публічного виступу, що значно розширює можливості професійної реалізації.

Підготовка до сценічного виконання вокальних творів – важливий етап процесу опанування вокальних творів, фонаційно-технічні складності вже опановані, їх виконання доведено до автоматизму і виконавець працює над втіленням художнього задуму композитора, емоційним виконанням та втіленням власної інтерпретації. На цьому етапі доцільним буде не тільки виконання вокальної програми голосом, а й подумки; виконання програми в присутності студентів курсу, концертний виступ.

Завдання для контролю:

- Розробити художньо-виконавський план вокальних творів з власної програми;
- Зробити відеозаписи і проаналізувати власне виконання, ступінь донесення художнього образу.

Тема 5. Опанування вокальних творів західно-європейських композиторів XVII-XX століть.

На заняттях з дисципліни «Західно-Європейська музика» здобувачі знайомились з творчістю композиторів XVII-XX століть. Для поглиблення знань вокальної творчості корисним буде запропонувати здобувачам прослухати не тільки твори власної програми в виконанні видатних інтерпретаторів, а й популярні вокальні твори композиторів цього періоду.

Приклади творів західно-європейських композиторів для опрацювання:

В.А.Моцарт: Alleluia, Свадьба Фігаро - Арія Фігаро, канцона Керубіно, арія Сюзани. Чарівна флейта - арія Цариці Ночі, арія Папагено.

І.С. Бах: Магніфікат - Quia respexit.

Г. Гендель: ораторія Самсон і Даліла – арія Даліли; арія - Amen,

Alleluia.

Г. Доніцетті: Еліксір кохання – романс Неморіно, дует Неморіно і Дулькамара, арія Адіни.

В. Белліні: Дон Паскуале – дует Малатеста і Дона Паскуале. Арієта *Malinconia, ninfa gentile, Vanne, o rosa fortunate*.

Дж. Верді: Трубадур – арія Азучени, стретта Манріко. Травіата – Застольна пісня, сцена і арія Віолети.

Дж. Россіні: Севільський цирюльник – арія Фігаро, канцона Альмавіва, арія Розіни, арія дона Базіліо.

І. Штраус: Вальс Весняні голоси.

Ш. Гуно: Фауст – арія Фауста, вальс Джульєти.

А. Дворжак: Русалка – арія Русалки.

В роботі над опануванням творів західно-європейських композиторів важливу увагу слід приділити формуванню гарної, чіткої дикції та робота над вдосконаленням артикуляційного апарату вокаліста.

У вокальному виконавстві поетичний текст і бездоганна дикція мають особливе значення. Формування звуку у вокальному мистецтві називається вокальною технікою, формування слова – дикцією. Дикція розвивається на основі активної, вірної артикуляції.

Співоча артикуляція активніша мовної, так як при мовній вимові працюють зовнішні артикуляційні органи (губи, нижня щелепа, язик), а під час фонації – ще й внутрішні (ротова порожнина, гортань, м'яке піднебіння та ін.). Чітка дикція є ознакою високої співочої культури. Від якості подачі художнього слова, фрази, залежить художня виразність вокального виконання.

Фонаційна дикція залежить від вірного, вільного формування голосних. Приголосні в співі вимовляються чіткіше і легше, ніж в мовленні. Тривалість голосних, яким в процесі співу відповідає одна або група нот, зростає в кілька разів, і неточність вимови негативно впливає на

чіткість дикції, тому необхідно чітко і твердо вимовляти приголосні, а голосні, на яких будується вокальна лінія, проспівувати.

Специфіка вимови голосних у співі полягає в їх єдиній округлій манері формування для збереження тембральної рівності звучання. Вирівнювання голосних досягається шляхом формування їх в єдиній фонаційній позиції, а округлення голосних здійснюється за рахунок прикриття звуку.

В процесі роботи над формуванням навичок чіткої вимови доцільно звернути увагу на наступне:

- при вимові тексту треба зв'язувати приголосні з наступною голосною і співати саме голосний звук, щоб не перервати лінію мелодії;
- приголосні, що зв'язують голосні, вимовляти швидко, не порушуючи ритм;
- якщо склад закінчується на приголосний звук, його необхідно переносити до наступного складу і вимовляти чітко, швидко;
- кінцевий приголосний вимовляти чітко; на кінці кожного складу треба залишати голосну і одночасно знімати звук;
- не акцентувати всі голосні фрази – це перешкодить донесенню до слухачів основного змісту твору.

завдання для контролю:

- Опанувати музичний та літературний текст музичних творів, якщо це твори іноземних композиторів, відпрацювати вільну вимову іноземного тексту і знати переклад;
- Уміти читати іноземний текст в ритмі і темпі вокального твору;
- Визначити драматичні та кульмінаційні моменти вокальних творів і запропонувати власну концепцію донесення художнього образу до слухачів;
- Зробити відеозапис вокальних творів з дотриманням вимог високої вокальної позиції, артикуляції, орфоєпії, культури фразування;

Тема 6. Самостійне опанування художньо-педагогічним матеріалом: вокальний твір з репертуару учнів 5-8 класів основної школи.

Для виконання цього завдання запропонувати здобувачу самостійно підібрати вокальний твір з урахуванням вікових і голосових можливостей школярів і власних виконавських можливостей.

План вербальної презентації вокального твору

(з репертуару учнів 5-8 класів основної школи)

1. оцінка творчості авторів твору;
2. характеристика літературного тексту (основна ідея, образ).
3. синтез творчого задуму композитора та автора тексту з виконавською інтерпретацією;
4. визначення основних складностей (вокальних, ритмічних, темпових, гармонічних, теситурних, динамічних) і засобів їх подолання.

Завдання для контролю:

1. Прослухати твір, зробити аналіз вокальної і інструментальної партії.
2. Визначити музичну форму твору, тональність, розмір, темп.
3. Здійснити аналіз складності та особливостей вокальної партії: проаналізувати теситурні умови, визначити діапазон, особливості мелодики, штрихів, інтонаційні труднощі, наявність стрибків, альтерацій та інших особливостей вокальної лінії.
4. Визначити: фразування, дихання, цезури, кульмінації вокальної і інструментальної партії.
5. Виконувати під власний акомпанемент твір, спілкуючись з аудиторією слухачів.

Тема 7. Художньо-педагогічне самовдосконалення. Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до формування в учнів вокально-виконавських вмінь.

В роботі з голосами учнів формування вокально-виконавських умінь

і навичок відбувається в процесі навчання співу - у такій його організації, яка забезпечує найвищі результати у вокальному мистецтві.

В процесі регулярних фонаційних занять голос вокаліста стає сильним і гучним, витривалим, виробляється співацьке вібрато, формуються та вдосконалюються навички техніки співу. Таке «штучне» виправлення голосу має назву «постановка голосу». Під правильною постановкою голосу розуміємо:

- правильне положення порожнини рота, язика;
- правильний початок співу (атака звуку);
- вільне положення корпусу, свобода м'язів шиї;
- рівне звуковедіння;
- злагоджене регістрове звучання голосу;
- витончена інтонація.

При вихованні дитячих голосів слід:

1. Утримувати учнів від гучного співу, від довготривалого (під час розучування).
2. Утримувати учнів від крику в повсякденному житті і спілкуванні.
3. Домагатись природного тону у розмові.
4. Не перевантажувати надмірним репертуаром.
5. Не співати на вулиці при температурі нижче +18 і вологості вище 40-60%.
6. При виборі репертуару звертати увагу на діапазон пісень, який повинен відповідати діапазону голосу учнів.

При виборі музичних творів враховувати:

- виховні та освітні цілі (виховання вокально-технічних навичок, побудова образу виконання);
- доступність літературного тексту, характеру і будови мелодії, для даної вікової групи;
- загальний музичний розвиток учнів.

вимоги до репертуару учнів:

педагогічна цінність, виховне спрямування (любов до рідної землі, праці, дружби тощо), високо художність (поєднання змісту і форми); відповідати дидактичним вимогам: доступність, систематичність, послідовність, свідомість; поступове ускладнення репертуару: від легких до більш складних за мелодією, гармонією, структурою.

Завдання для контролю:

- провести аналіз пісенного репертуару учнів 1-4 і 5-8 класів основної школи;
- класифікувати репертуар учнів 1-4 і 5-8 класів відповідно вікових особливостей вокально-фонаційного розвитку;
- підготувати і систематизувати приклади фонаційних вправ для учнів 1-4 і 5-8 класів основної школи:
 1. за складністю;
 2. за рівнем вокальної підготовки;
 3. за різними видами вокальної техніки.

Тема 8. Репетиційна робота: підготовка до сценічного виконання вокальних творів, встановлення емоційного контакту, налагодження зворотного зв'язку з аудиторією в процесі художньо-педагогічної інтерпретації.

Сутність процесу створення сценічного образу виконавця полягає в активній мисленевій діяльності вокаліста, глибокому проникненні у сценічний образ та реалізації його засобами вокальної техніки, міміки, жестів тощо. Вирішальне значення в цьому має вокальна підготовка співака і його духовне багатство. Створення яскравого образу пов'язане з надзвичайною достовірністю виконання (дотримання авторського задуму в інтерпретації твору, тембр голосу, особливості співацького дихання, характер звуковедіння), увагою виконавця до власного внутрішнього стану, використанням засобів невербальної комунікації (зовнішній вигляд

співака – сценічний костюм, зачіска, аксесуари; сценічні рухи – специфічна хода, постава, міміка, жести, уклін).

Для втілення характеру виконуваної композиції, вокалісту необхідне власне «прочитання» авторського задуму, своє розуміння дійсності, зображеної у творі, своє ставлення до сьогодення. У процесі підготовки студента до концертного виступу акцентуємо його увагу на спостереженнях, художніх асоціаціях, емоційному сприйнятті дійсності, відображеної у творах, націлюємо на пошук засобів розв'язання таких завдань, як створення сценічного образу, дотримання авторського задуму та прагнення виконавця до сценічної самореалізації.

Особистість виконавця є визначальною у виборі засобів інтерпретації авторського тексту та ступеню проникнення в характер і стилістику твору.

Враховуючи авторський задум композитора і автора поетичного тексту, виконавець створює свій інтерпретаційний план твору та модель сценічного образу, необхідного для його втілення.

Взаємозв'язок і взаємозумовленість нижче приведених факторів сприяють створенню і втіленню співаком сценічного образу вокального твору з дотриманням авторської стилістики:

- індивідуальні психологічні особливості виконавця-вокаліста (темперамент, експресивність та емоційність, розвинена творча уява і фантазія, інтуїція, сугестивність тощо);

- особистісні якості співака (комунікативність, емпатійність, артистичність тощо);

- здібності (музичні, акторські, художньо-творчі);

- природні й набуті вокальні дані (тембр голосу, рухливість голосу, широкий співацький діапазон, природне резонування, виразна дикція та артикуляція).

Сценічний образ вокаліста – це новий живий характер, який

народжується в результаті складного процесу – одночасного «озвучення» вокального твору й акторського втілення яскраво виражених особистісних якостей персонажа. Оскільки зовнішня характерність героя вокального твору не завжди співпадає з характерними рисами самого вокаліста, то створення сценічного образу здійснюється за формулою «стати іншим, залишаючись самим собою», дотримання якої приводить до перевтілення.

Корисним буде звертати увагу студентів-вокалістів на те, що, спостерігаючи, слід замислюватися над внутрішнім світом людини, намагатися зрозуміти, що ж відбувається в цей момент у його душі. І, відповідаючи собі на це запитання, пропускати через себе, через свою душу його думки й почуття.

На цьому етапі підготовки до виступу пропонуємо вправи на формування навичок перевтілення в образ. Відпрацювання навичок спостереження, активного уявлення і творчого фантазування також є необхідним у підготовці студентів-вокалістів до сценічної діяльності

Алгоритм підготовки вокальних творів до сценічного виконання:

- Ознайомитись з художньо-виконавською концепцією музичного твору у інтерпретації видатних митців світового виконавства і зробити порівняльний аналіз виконання твору декількома інтерпретаторами;
- Ознайомитись з структурою, характером, інтонаційними та фонаційно-технічними складностями арії;
- Опанувати вимову іноземного тексту, навчитись вільно його читати та зробити точний переклад, визначити драматичні та кульмінаційні моменти;
- Визначити цезури і паузи, в яких необхідно брати дихання;
- Підібрати вокальні вправи для відпрацювання фонаційно-технічних складностей арії (за наявності) та методично обґрунтувати їх доцільність;
- Відпрацювати навички міміки, жестів і руху на сцені;
- Запропонувати власну персоніфіковану концепцію виконання;

- Зробити відеозапис власного виконання, проаналізувати втілення музичного образу та художнього задуму композитора у власній інтерпретації;
- Проаналізувати власне виконання і ступінь донесення художнього задуму композитора.

Питання для контролю:

- Визначити виконавсько-технічні завдання твору та методи їх вирішення.
- Визначити художні завдання твору та методи їх втілення.
- Визначити інтерпретаційні завдання твору та шляхи їх реалізації.

5. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ:

7 семестр (аналіз вокального твору):

Художньо-виконавський і методичний аналіз вокального твору з навчальної програми для загальноосвітніх навчальних закладів учнів 5-8 класів.

Рекомендований план аналізу вокального твору;

1. Прослухати твір, зробити аналіз вокальної партії і поетичного тексту.
2. Визначити музичну форму твору, тональність, розмір, темп.
3. Здійснити аналіз складності та особливостей вокальної партії:
 - аналіз теситури;
 - визначення діапазону;
 - аналіз особливостей мелодики, штрихів;
 - визначення інтонаційних труднощів, наявність стрибків, альтерацій та інших особливостей вокальної лінії.
4. Визначити: фразування, дихання, цезури, кульмінації вокальної і інструментальної партії.
5. Аналіз художнього образу.
6. Аналіз і порівняння донесення художнього образу до слухачів трьома видатними виконавцями.

8 семестр (вербально-виконавська інтерпретація вокального твору):

Художньо-вербальна, методична і виконавська інтерпретація вокального твору з навчальної програми для загальноосвітніх навчальних закладів учнів 5-8 класів.

Рекомендований план вербальної презентації вокального твору

(з репертуару учнів 5-8 класів основної школи)

1. оцінка творчості авторів твору;
2. характеристика літературного тексту (основна ідея, образ).
3. синтез творчого задуму композитора та автора тексту з виконавською інтерпретацією;
4. визначення основних труднощів (вокальних, ритмічних, темпових, гармонічних, теситурних, динамічних) і засобів їх подолання.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	Бали	Критерії
Індивідуальні заняття	0	Здобувач вищої освіти не орієнтується у нотному матеріалі; не володіє педагогічною та музикознавчою інформацією, бере пасивну участь у практичному занятті, отримує загальні уявлення щодо змісту навчального матеріалу і форм практичної діяльності, не складає анотації до вокальних творів.
	1	Здобувач вищої освіти виконує програму не в повному обсязі, недостатньо впевнено; поверхово володіє педагогічною та музикознавчою інформацією, бере участь у практичному занятті, демонструє часткове володіння вокально-технічними навичками, проявляє позитивне ставлення до теми, намагання творчого підходу, проте спостерігається відсутність оригінальності та самостійності вирішення завдань, складає

		анотації до музичних творів і виконує завдання за умови допомоги викладача.
	2	Здобувач вищої освіти бере активну участь у практичному занятті, досконало володіє вокально-технічними навичками, висловлює власні міркування, використовує доцільні прийоми подолання технічних та інтерпретаційних складнощів; проявляє творчий підхід, зацікавлене ставлення до теми, самостійно створює анотації до музичних творів.
Самостійне розучування вокального твору з акомпанементом з навчальної програми для загальноосвітніх навчальних закладів учнів 5-8 класів.	0	Завдання не виконано: здобувач не здатен самостійно аналізувати й підготувати твір до виконання, а також визначити завдання, які необхідно вирішити в процесі розучування твору із школярами; потребує постійної допомоги викладача.
	1	Здобувач не здатен здійснювати аналіз твору в процесі самостійного розучування твору; виконання твору невпевнене, вокальна та інструментальна партія не скоординовані, виконавець припускається текстових помилок, потребує фрагментарної допомоги викладача.
	2	Виконання аналізу твору адекватне; виконання впевнене, виразне, вокальна та інструментальна партія твору скоординовані, відповідають структурним та інтонаційними особливостям твору.
7 семестр Індивідуальне навчально-творче завдання: аналіз вокального твору	0	Завдання не виконано: відсутні навички художньо-образного змісту вокального твору.
	1-5	Здобувач посередньо володіє навичками художньо-образного змісту вокального твору, однак його характеристика недостатньо всебічна й повна
	6 -10	Здобувач володіє навичками художньо-образного змісту вокального твору, натхненно надає йому всебічної й повної характеристики
8 семестр Індивідуальне	0	Завдання не виконано: відсутні навички вербально-методичної й виконавської інтерпретації твору

навчально-творче завдання: вербально-виконавська інтерпретація вокального твору	1-5	Здобувач володіє навичками вербально-методичної й виконавської інтерпретації твору, натомість демонструє їх недостатньо переконливо й виразно.
	6 -10	Здобувач володіє навичками аналізу твору, переконливо й натхненно здійснює його вербально-методичну й виконавську інтерпретацію.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен) – 8 семестр

Для навчальної дисципліни «Постановка голосу» за навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі екзамену, відводиться 20 балів. Здобувач вищої освіти може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів не менше як 40.

Вимоги: виконання двох різнохарактерних вокальних творів напам'ять у відповідному стилі, характері, темпі, динаміці, з дотримання стилістично точного інтонування, вірного фразування й штрихової та орфоепічної артикуляції.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

бали	Критерії
0	Здобувач виконує програму з вокально-технічними недоліками й текстовими помилками.
1–5	Музичні твори виконуються невпевнено, з вокально-технічними та художньо-інтерпретаційними недоліками, художньо-образний зміст творів розкрито частково.
6–15	Виконання програми грамотне, але не достатньо переконливе у донесенні художньо-образного сенсу та стилістичної адекватності виконуваного твору.
16–20	Здобувач демонструє художньо-емоційне донесення музичних творів; вокально-технічну досконалість і стильову відповідність у виконуваному репертуарі.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач вищої освіти демонструє: теоретично-фахові знання в обсязі, що відповідає вимогам програми

	навчальної дисципліни; у виконанні репертуару – впевнене володіння вокально-технічними навичками, здатність натхненно, яскраво і стилістично достовірно втілювати художньо-образний сенс творів, артистизм; висловлювати власну точку зору стосовно художньо-образного змісту музичних творів; дотримуватися доцільного алгоритму в самостійній роботі над музичним твором та розробленням художньо-педагогічних анотацій. Здатен самостійно й грамотно розучувати й виконувати вокальні твори з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів під власний акомпанемент/фонограму, координуючи звучання вокальної та інструментальної партій, вміє надавати вокальним творам всебічну, переконливу художню та методико-педагогічну характеристику.
Добре (82-89 В)	Здобувач вищої освіти демонструє: теоретично-фахові знання в обсязі, що відповідає вимогам програми навчальної дисципліни; у виконанні репертуару здатність виразно втілювати художньо-образний сенс творів, достатнє володіння вокально-технічними навичками, виразність сценічного виконавства. В самостійній роботі з розучування і підготовки до виконання під власний акомпанемент /фонограму/ твір з репертуару учнів, демонструє здатність самостійно їх розучувати, інтерпретувати й виконувати, надає адекватну художню й методико-педагогічну характеристику вокальним творам з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів..
Добре (74-81 С)	Здобувач вищої освіти на достатньому рівні володіє теоретично-фаховими знаннями, що відповідає вимогам програми навчальної дисципліни; здатність достовірно втілювати художньо-образний сенс більшості творів у виконуваному репертуарі, володіння вокально-технічними навичками, певну емоційність у сценічному виконавстві. В самостійній роботі демонструє здатність із незначною кількістю помилок розучити і виконати твір з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів під власний акомпанемент /фонограму, вміє надавати художню та методико-педагогічну характеристику творам з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів, однак припускається помилок і потребує допомоги викладача в їх виправленні.
Задовільно	Здобувач вищої освіти розуміє основні програмні вимоги,

(64-73 D)	орієнтується в алгоритмі опанування вокальних творів; демонструє: обмежені можливості у втіленні художньо-образного сенсу вокальних творів, невпевнене володіння вокально-технічними навичками, емоційну одноманітність у виконавстві. В самостійній роботі: опрацьовує музичний матеріал, але допускає значну кількість помилок, які усуває під керівництвом викладача; розкриття змісту вокальних творів з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів, визначення їх образного змісту відбувається у діалозі з викладачем; посередньо опановує і виконує твір з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів під власний акомпанемент /фонограму/, надає художню, методико-педагогічну характеристику цим творам із значною кількістю помилок.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач вищої освіти демонструє: початкове володіння навичками втілення художнього сенсу вокальних творів, невпевнене володіння вокально-технічними навичками, відсутність емоційності у виконавстві, відсутнє глибоке розуміння образно-художнього змісту вокальних творів. В самостійній роботі демонструє невпевнене виконання твору з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів. під власний акомпанемент /фонограму/ і й надає йому художню й методико-педагогічну характеристику із суттєвими помилками.
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач вищої освіти має фрагментарні знання, опановує менше половини обсягу вокального репертуару, передбаченого програмою навчальної дисципліни; не володіє фонаційно-технічними навичками й уміннями здійснювати художню й методико-педагогічну характеристики, припускає грубих помилок у процесі вивчення вокальних творів.

Розподіл балів, які отримують студенти за результатами поточного і підсумкового контролю (екзамен) 8 семестр

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота)			ІНТЗ	екзамен	Сума
Теми	Бали	Разом	0 –20	0–20	0–100

Змістовий модуль 1.		0-60		
Тема 1	0–7			
Тема 2	0–7			
Змістовий модуль 2.				
Тема 3	0–8			
Тема 4	0–8			
Змістовий модуль 3.				
Тема 5	0–7			
Тема 6	0–7			
Змістовий модуль 4.				
Тема 7	0–8			
Тема 8	0–8			

**Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень
здобувачів вищої освіти**

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю

		повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів) : підручник для музичних ВНЗ. видання третє, доповнене та перероблене. Київ : Видавець Бихун Ю. В., 2017. 218 с.
2. Дубовий З.С. Формування самостійності майбутнього вчителя музики у системі дистанційного навчання: навч.-метод. посіб. Кривий Ріг: Вектор, 2019. 120 с.
3. Кушка Я. С. Методика навчання співу: Посібник з основ вокальної майстерності. Тернопіль : Навчальна книга : Богдан, 2017. 288 с.
4. Можайкіна Н. С. Методика викладання вокалу. Хрестоматія. Навчальний посібник. Київ : 2021. 216 с.
5. Рось З. П. Особливості роботи з розвитку вокально-виконавської техніки естрадно-джазових співаків: навчальний посібник з методичними рекомендаціями. Івано-Франківськ : “СІМІК”, 2019. с. 66.
6. Шкуляр О. Д. Методичні поради з питань організації самостійної роботи студентів з постановки голосу (На допомогу вокалістам - початківцям) Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2017. 84 с.

Допоміжна література

1. Косінська, Н. Л. Інтерпретація музичних образів у процесі вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Академічні студії: Серія : Педагогіка*. 2021. Вип. №4, ч. 1. С. 113-120.

2. Кулікова С. В., Шафарчук Т. Г., Десятникова Н. Л. Формування техніки співу на опорі у майбутніх педагогів-музикантів. *Наукові записки : Серія : Педагогічні науки*. Кропивницький : Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2022. №200 С. 87-92.
3. Кьон Н. Г., Лоу Яньхуа. Досвід формування вокально-орфоепічної культури магістрантів у процесі підготовки до фахової діяльності. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*, 2018. №2. С.141–149.
4. Кьон Н. Г., Толстова Н. М., Степанова Л. В. До проблеми методологічного забезпечення формування фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. *Інноваційна педагогіка : Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій*. Одеса : 2023. №57, Т.2. С. 46-51. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.2.8>
5. Кьон Н.Г., Тун Ліньге. Шляхи вдосконалення навичок співу в школярів молодших класів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : 2020. №72, Т.1. С. 120-124.
6. Шафарчук Т. Г., Десятникова Н. Л. Особливості формування техніки вокальної орнаментики у майбутніх викладачів вокалу, володіючих високими жіночими голосами. *Наукові записки: Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. 2018. №170. С. 228-234.
7. Шафарчук Т. Г., Десятникова Н. Л. Методи розвитку голосу студентів — майбутніх викладачів музичного мистецтва. *Наукові записки: Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. 2020. №188 С. 202-209.
8. Шафарчук Т. Г., Десятникова Н. Л. Ефективні методи професійного розвитку студентів-вокалістів. *Наукові записки : Серія : Педагогічні науки*.

- Кропивницький : Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2021. №197. С. 221-225.
9. Шафарчук Т. Г., Десятникова Н. Л. До проблеми активізації професійних умінь у вокально-інструментальній діяльності майбутніх фахівців музичного мистецтва. *Інноваційна педагогіка.*: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. 2022. №44, Т.2. С. 222- 227.
 10. Шафарчук Т. Г. Формування вокальних умінь майбутніх фахівців в галузі музичного мистецтва в процесі самостійної роботи. *Наукові записки : Серія : Педагогічні науки.* Кропивницький : Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. 2023. №209 С. 329-334.
 11. Шафарчук Т. Г. Формування навичок співу bel canto здобувачів мистецької освіти у процесі вокальної підготовки. *Наукові записки : Серія : Педагогічні науки.* Кропивницький : Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2024. № 214. С. 361-365.
 12. Шафарчук Т. Г. Формування вокально-виконавських навичок майбутніх бакалаврів музичного мистецтва. *Наукові записки : Серія : Педагогічні науки.* Кропивницький : Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2024. №216 С. 302-307.

Інформаційні ресурси

Бібліотека національної музичної академії України: офіційний сайт.

URL : <https://lib.knmau.com.ua/>

Бібліотека Одеської національної музичної академії: офіційний

сайт. URL : <https://odma.edu.ua/biblioteka/>

Майстер-клас Анжела Георгіу <https://youtu.be/rkZh28dloyA>

Майстер-клас Джойс Дідонато <https://youtu.be/J77nwh3ziEI>

Майстер-клас Джойс Дідонато <https://youtu.be/RW-u-4zPnwI>

Майстер-клас Маріо Діаз <https://youtu.be/3n1gv44sdqk>

Майстер-клас Мірела Френі <https://youtu.be/dTTq7eWKamk>

Майстер-клас Монсеррат Кабальє <https://youtu.be/7iQ083N7Vsw>

Майстер-клас Монсеррат Кабальє <https://youtu.be/o0mt4C1mxcU>

Майстер-клас Монсеррат Кабальє <https://youtu.be/Wy4qsoNfbhI>

Майстер-клас Рене Флемінг <https://youtu.be/IRj4H6Ez5mA>

Майстер-клас Рене Флемінг <https://youtu.be/lKujIdOYyF4>

Майстер-клас Рене Флемінг <https://youtu.be/2M-KQ98KUc>

